

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ (Україна)
ІНСТИТУТ ХІМІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ (м. Рубіжне) (Україна)
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА (Україна)
НОВОЧЕРКАСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ПІВДЕННОРОСІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (Росія)
УНІВЕРСИТЕТ м. НІШ (Сербія)

**Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку
гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі:
національний та інтернаціональний аспекти**

*Збірник наукових праць
(за матеріалами II Міжнародної науково-теоретичної конференції
від 17 – 19 травня 2011 року)*

Частина II

Рубіжне – Луганськ – Житомир – Новочеркаськ – Ніш
2011 р.

Міністерство освіти і науки України

Управління освіти і науки

Луганської обласної державної адміністрації (Україна)

Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля (Україна)

Інститут хімічних технологій
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля (місто Рубіжне) (Україна)

Житомирський державний університет
імені Івана Франка (Україна)

Новочеркаський політехнічний інститут Південноросійського
державного технічного університету (Росія)

Університет м. Ніш (Сербія)

**"Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку
гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі:
національний та інтернаціональний аспекти"**

Частина II

Збірник наукових праць
(за матеріалами II Міжнародної
науково-практичної конференції
від 17-19 травня 2011 року)

За загальною редакцією к.філос.н. Журби М.А.

Рубіжне – Луганськ – Житомир – Новочеркаськ – Ніш
2011

Рекомендовано до друку Вченою радою
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(протокол № 10 від 27 травня 2011 р.)

Редакційна колегія

Андріянова Н.М., юрист-консульт ІХПІ СХУ ім. В. Даля (Україна)
Журба М.А., кандидат філософських наук ІХПІ СХУ ім. В. Даля (Україна), керівник
Захарків М.Р., кандидат історичних наук, доцент СХУ ім. В. Даля (Україна)
Ільченко В.І., кандидат педагогічних наук, доцент СХУ ім. В. Даля (Україна)
Ісаєв В.Д., кандидат філософських наук, професор СХУ ім. В. Даля (Україна)
Йованович Предраг, професор Університета м. Ніш (Сербія)
Касьянова В.О., кандидат економічних наук, доцент ІХПІ СХУ ім. В. Даля (Україна)
Коренюгіна Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент ПІДПІУНП (Росія)
Кузьміченко І.О., старший викладач ІХПІ СХУ ім. В. Даля (Україна)
Лугуценко Т.В., кандидат філософських наук, доцент СХУ ім. В. Даля (Україна)
Павлов С.В., кандидат географічних наук, доцент ІХПІ СХУ ім. В. Даля (Україна)
Проценко В.О., кандидат історичних наук, доцент ІХПІ СХУ ім. В. Даля (Україна)
Поліщук О.П., доктор філософських наук, професор ЖДУ ім. І. Франка (Україна)
Устименко-Косоріч О.А., кандидат мистецтвознавства ІХПІ СХУ ім. В. Даля (Україна)
Ухов О.С., кандидат філософських наук, доцент ІХПІ СХУ ім. В. Даля (Україна)

Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку
гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі:
національний та інтернаціональний аспекти: зб. наукових праць /
за заг. ред. к.філос.н. М.А. Журби — Частина II. — Луганськ: вид-во СХУ
ім. В. Даля, 2011. — 332 с.

Збірник містить матеріали учасників II Міжнародної науково-практичної конференції
«Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному
інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти». У збірці
здійснюється багатоаспектний аналіз трансформації сучасної культури, духовності в
інформаційному просторі з урахуванням специфіки й соціальної динаміки філософії, етики,
естетики, мистецтва, психології, педагогіки, соціології, економіки, політики і права.

Видавання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів та студентів.

Муромець В.Г. _____	83
Виховання у підлітків взаєморозуміння засобами соціально-комунікативних тренінгіву позашкільних закладах	
Наумкина Е.А. _____	85
Стимулирующая функция опережающего образования в обществе риска	
Павшинцева В.И. _____	87
Активизация познавательной деятельности учащихся посредством физического эксперимента	
Поліщук О.А., Поліщук О.П. _____	95
Інклюзивна освіта в Україні: соціокультурна інтеграція дітей з особливими потребами засобами естетичного виховання	
Рябовол Л.Т. _____	99
Наступність як дидактичний принцип: історіографічний аспект	
Северин-Мрачковська Л.В. _____	104
Економічна освіта та виховання в системі вищої школи: відповідність вимогам сьогодення та перспективи розвитку	
Сергієнко О.О. _____	107
Пізнавальна культура: аналіз стану розробленості поняття у вітчизняних та зарубіжних наукових джерелах	
Смирнова О.О. _____	111
Філософія освіти і виховання в елітних школах Великої Британії	
Соколов І.М. _____	116
Формування управлінської культури майбутнього менеджера освіти у процесі професійної підготовки	
Тоцький І.Л. _____	120
Духовна складова стратегічного розвитку освіти	
Тукачева Ю.С. _____	132
Сущность гендерного метода в образовании	
Шабрацкий В.И., Носач В.Н. _____	134
Гуманитаризация технического образования в период глобализационных тенденций в развитии промышленности	

Інформатизація освіти

Бельська К.Ю. _____	139
Кадрове забезпечення процесів інформатизації освіти	
Белкіна С.Д. _____	143
Мета викладання в технічному ВНЗ і зміст навчальної дисципліни „Інформаційна культура”	
Богатырёва М.О. _____	148
Изучение иностранного языка с использованием мультимедийных технологий	
Буршенко О.П. _____	152
Роль комп'ютерної графіки у підготовці майбутнього інженера у ВНЗ	

Поліщук О.А.,

голова Житомирської громадської організації «Клуб громадянської опіки»

Поліщук О.П.,

*д.філос.н., завідувач кафедри естетики, етики та образотворчого мистецтва
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

Україна, м. Житомир

Інклюзивна освіта в Україні: соціокультурна інтеграція дітей з особливими потребами засобами естетичного виховання

Сьогодні в ряді країн світу відбувається розширення освітніх послуг для людей з обмеженими можливостями, що є не тільки ознакою зростання гуманності, а й вимогами інформаційного суспільства. В Європі та США цей процес розпочався ще в 70-х рр. XX століття у вигляді декількох напрямів: widening participation (розширення доступу до освіти), mainstreaming (основний напрям) та inclusion (залучення).

Розглядаючи зміст таких освітніх підходів, російський соціолог О. Ярська-Смірнова зазначила, що перші два з них передбачають можливості для дітей з обмеженими потребами спілкуватися зі своїми однолітками під час різноманітних позаурочних заходів чи відвідування масових шкіл, однак, з метою суто розширення соціальних контактів, а не здобуття освіти. Інтеграція в освітнє середовище наразі постає реалізацією потреб дітей з тими чи іншими відхиленнями від норми, відповідно до наявної системи освіти в Україні, що не прилаштована до їх запитів (тобто, учні з обмеженими можливостями можуть відвідувати школу, але не обов'язково вчитися в тих самих класах, що й їх здорові однолітки). Щодо третього підходу, то його слід трактувати як реформування масових шкіл і перепланування навчальних приміщень таким чином, щоб вони відповідали потребам усіх дітей без винятку.

Відтак, інклюзивна освіта означає наразі залучення всіх дітей (за винятком крайніх ступенів фізичних чи розумових вад) в освітнє життя школи за місцем проживання. Педагогами, які впроваджують в дію принципи інклюзії, використовують зазвичай наступні засоби такого включення: вони сприймають учнів з особливими потребами, як і всіх інших дітей у класі, не зважаючи на їхні вади; включають їх в однакові види діяльності, ставлячи при цьому, проте, різні завдання; залучають учнів у колективні форми навчання і групове вирішення завдань. Використовуються іноді й інші стратегії колективної участі – ігри, спільні проекти, різноманітні дослідження і т.п. Відповідно до узагальнюючих висновків українського дослідника Н. Клименюк, інклюзивна освіта дає можливість усім, хто бажає навчатися в повній мірі, брати участь в житті колективу – починаючи від дошкільного й завершуючи вищим навчальним

закладом. Тобто, інклюзивна освіта володіє ресурсами, спрямованими на стимуляцію рівності і однакових можливостей для всіх, хто навчається. Вона направлена, передусім, на розвиток у всіх людей без винятку навичок спілкування та максимальної соціалізації.

Варто наголосити, що поняття інклюзивного суспільства передбачає відсутність будь-яких форм дискримінації за певною ознакою, тому інклюзивність й розглядається соціологами не тільки як важлива умова соціальної конкурентоспроможності, а й виступає свого роду «суспільним капіталом». Україна зараз ніби «стоїть на порозі» прийняття ефективних рішень стосовно інклюзивного навчання. Незважаючи на загальноприйнятну тенденцію до критичних зауважень щодо спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, що потребують корекції фізичного чи розумового розвитку, на нашу думку, не варто ставитись, однак, до інклюзії освітнього простору як своєрідної «панацеї» щодо соціалізації дітей з особливими потребами. Хоча б тому, що на сьогодні Україна відрізняється від більшості європейських країн тим, що вона зберегла загальну систему спеціальних шкіл для дітей з особливостями розвитку. Ці школи є цінними осередками знань і досвіду, хоча і потребують реформ та змін в їх діяльності і, нерідко, подібні до закладів сімейного типу, де в житті дитини авторитет і роль вчителя та вихователя наближається до батьківського. Слід зауважити, крім того, що рівень державної підтримки, соціальної захищеності дітей-інвалідів в Україні, якщо прийняти до уваги наявні економічні показники і рівень життя населення європейських країн, не поступається світовим нормам і стандартам. В першу чергу, це стосується системи державного забезпечення навчання та набуття дітьми з особливими потребами в спеціальних школах-інтернатах та профтехучилищах знань, вмінь та навичок – запоруки подальшої соціалізації, адже після завершення навчання молода людина та її батьки залишаються наодинці із низкою життєвих проблем.

Підкреслимо, учень з вадами аудіального сприйняття дійсності, якщо його направити в масову школу без належної підтримки і здатності спілкуватися з іншими учнями чи вчителями, буде відчувати себе зовсім самотньо, а інколи просто некомфортно. Крім того слід врахувати й те, що не формальна, а дієва освітня інтеграція не дешевша традиційної спеціальної освіти, а набагато дорожча, тому необхідні певні фінансово-економічні зрушення, адже забезпечити освітню інтеграцію більшості дітей з обмеженими можливостями в змозі тільки економічно стабільна держава. Однак позитивним, безсумнівно, є те, що останнім часом мають місце ряд позитивних змін у вітчизняному законодавстві, системі спеціальної освіти щодо подолання низки проблем у навчанні дітей з вадами слуху: загальне визнання «жестової мови» зі статусом природної

мови глухих, відмова від практики прийняття загальних рішень з приводу освіти глухих дітей та використання індивідуального підходу у тих або інших стратегіях, зростання ролі новітніх комп'ютерних технологій, що дозволяє краще адаптувати прийоми і методи навчання до особистих потреб дитини з обмеженими потребами. Наголосимо, що запровадження інклюзивних форм навчання потребує готовності й самого освітнього середовища, і, в першу чергу, учнівської молоді співіснувати з дітьми із особливими потребами. Відтак, проблема суспільної оцінки людей з функціональними обмеженнями пов'язана, насамперед, із наявною, історично сформованою системою загальнолюдських та групових цінностей, які актуалізуються шляхом особистісно цінних потреб чи інтересів кожної людини. Тому певною мірою декларативною, на нашу думку, виглядає концептуальна позиція представників Національної Асамблеї інвалідів України, представлена в ході науково-практичного семінару в грудні 2010 р. в Житомирі, згідно з якою Україна може за 5-8 років впровадити ті зміни у ставленні до людей з інвалідністю, що у європейських країнах відбувались за десятки або й сотні років. Адже проведення тренінгів, «круглих столів», введення теоретичних курсів у вузах та школах не може ефективно впливати на особистісні чи суспільні ціннісні орієнтації. Тут більш доцільні, як видається, масові просвітницькі програми, колективні творчі справи, які об'єднують зацікавлених учасників. Тільки позитивний досвід соціально та особистісно прийнятної діяльності формує певні установки щодо персональної поведінки, сприяючи подоланню комунікативних бар'єрів та негативних, консервативних чи догматичних стереотипів мислення.

Важливу роль у цій справі в світовій практиці відіграють громадські організації, існування яких є важливим атрибутом демократичного громадянського суспільства. Спектр діяльності таких громадських об'єднань досить широкий, однак основною метою такого роду діяльності, на нашу думку, має бути не благодійна підтримка спеціальних навчальних закладів або окремих дітей, а безпосередньо творчих колективів дітей з особливими потребами. Потрібні конкретні справи на основі реалістичних програм розвитку (адже, проблема психологічної установки споживача-утримання, яка законодавчо та фінансово підсилена державним забезпеченням в школах-інтернатах і внутрішньої дитячої «образою на світ» внаслідок функціональної вади, гіперопікою з боку батьків та педагогів, не тільки заважає повноцінній соціалізації молоді людини, але й формує в суспільстві різні форми ставлення до таких людей, подекуди полярні: від співчуття – до нетерпимості або навіть оцінки як своєрідного «соціального баласту»). Тому головний акцент соціокультурної роботи з дітьми із особливими потребами слід зосередити, як видається, на сприянні тим дітям, підліткам чи юнакам, хто активно працює над самозростанням, є

прикладом для інших, хто повірив у власні сили і може допомогти іншим – навіть звичайним дітям усвідомити власну унікальність та потребу у самовдосконаленні. Поширена суспільна інтенція до підтримки людей з особливими потребами, що усвідомлюється як прояв співчуття, має змінитись на повагу, повагу до співвітчизників, що мають таланти, досягають успіху та варті захоплення й навіть наслідування.

Таким чином, незважаючи на домінування в законодавчій практиці сучасної України та загальноприйнятій суспільній оцінці інвалідності як фізіологічного дефекту, певного обмеження, в практиці соціальної підтримки дітей з вадами, на нашу думку, слід робити акцент передусім на створенні умов їх повноцінної життєдіяльності хоча б у сфері загального культурного розвитку.

Естетична, культурно-мистецька діяльність дітей з вадами слуху є унікальною за своєю суттю, оскільки сприяє як слухо-мовленнєвій корекції, засвоєнню суспільно прийнятих етичних норм, соціальній адаптації дітей, так і формує позитивну громадську думку щодо людей з особливими потребами. Практичні кроки по впровадженню такої діяльності здійснюються завдяки громадським ініціативам. Зокрема, в м. Житомирі впроваджується інтеграційна програма «В країні – родині», накопичений досвід підтверджує цінність зустрічей дітей з різними можливостями, захоплених музикою. Крім того, спільні концерти підтверджують роль і значення мистецтва як потужної консолідуючої сили, що існує наразі не для розваги, а для самоактуалізації найкращих сторін особистості та об'єднання таких творчих дітей у своєрідне «духовне братство». Як позитив ініціативи, варто вказати: в рамках програми діє загальноосвітній соціокультурний проєкт «Країна дитинства», серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів м. Житомира упродовж 2009-2010, 2010-2011 навчальних років проходили I та II пісенний конкурси «Співоче місто», а також концертні програми творчої молоді і дітей з особливими потребами – «Діти – Дітям», у травні 2011 року відбудеться відкритий молодіжний музичний фестиваль «В країні – родині», де поруч з талановитою учнівською молоддю будуть виступати діти з обмеженими можливостями.

Отже, мистецьку практику та інші форми соціокультурної активності дітей з вадами слуху слід розглядати невід'ємною умовою інтеграції до широкого загалу молоді та подальшої соціалізації. Але видається потрібним у подальшому здійснити наступні заходи з метою поліпшення такої практики, а саме:

- розробку регіональної, можливо, й міжрегіональної інтеграційної моделі цього процесу на основі ґрунтовних науково-теоретичних досліджень, які б забезпечили більш ефективну організацію такої громадської ініціативи; розроблення та впровадження комплексної

програми соціокультурної інтеграції дітей з обмеженими можливостями з метою звернення до широкого загалу учнівської молоді;

- механізми реалізації програми мають спиратися на принцип інтеграції соціально-економічного, культурного і педагогічного потенціалів міста, області тощо, взаємодії різних фахівців і громадськості при координуючій ролі управлінь культури, освіти та науки, молоді та спорту, а також широкого залучення громадських організацій; вибір і використання форм та методів соціально-педагогічної підтримки має базуватися на особистісно орієнтованому підході і обов'язково враховувати необхідність активізації розвитку, самореалізації й самовдосконалення дітей з обмеженими можливостями.

Рябовол Л.Т.,

к. пед. н., доцент кафедри правознавства Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Україна, м. Кіровоград

Наступність як дидактичний принцип: історіографічний аспект

Постановка проблеми. Дидактичні принципи – найважливіша категорія теорії навчання. Вони відображають закономірності навчального процесу, регулюють діяльність вчителя й учнів, зберігають своє загальне значення у навчанні всіх дисциплін і на всіх його етапах. Це зумовлено тим, що принципи відбивають у своєму змісті фундаментальні закономірності навчання (усталені залежності його результатів від умов організації), які об'єктивно існують у реальному педагогічному процесі [13, с. 90-91].

Принципи навчання діють у єдності, а не ізольовано, й утворюють систему, органічно доповнюючи й пронизуючи один одного. Переважна більшість авторів вказують на такі принципи навчання, як: науковість, систематичність і послідовність, доступність, зв'язок навчання з життям, свідомість й активність учнів, наочність, міцність засвоєння знань, умінь і навичок, індивідуальний підхід до учнів, емоційність навчання. Вважаємо, що поза увагою дослідників залишився принцип наступності, як одне з вихідних, керівних положень, що визначає зміст, організаційні форми та методи навчання учнів основної та старшої школи. Актуальність названого принципу на сучасному етапі становлення системи освіти в Україні детермінується, насамперед, переходом старшої ланки загальноосвітньої школи до функціонування як профільної. Профільне навчання у старшій школі, як зазначено у відповідній концепції, ґрунтується на наступних принципах: диференціація, варіативність, альтернативність і доступність, наступність та неперервність, гнучкість (змісту і форм організації профільного навчання), діагностико-прогностична реалізованість. Наступність та неперервність, на